

รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในอปินณกสูตร*

A Model of Conflict Management in Apanṇaka Sūtra

กิตติพัทธ์ เทศกำจรัส และอภิชนา พสนศรี

Kittiphat Thedkamchorn and Aphichaya Pannasri

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Roi-Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: suphakrit101@gmail.com

บทคัดย่อ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดการปะทะกันทางความเชื่อและเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนและการเข้าใจสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงจะนำไปสู่การแก้ไขได้อย่างถูกต้องโดยยึดหลักโยนิโสมนสิการ บทความนี้ผู้เขียนได้เสนอรูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามแนวคิดในอปินณกสูตร ซึ่งได้เสนอรูปแบบการจัดการความขัดแย้งไว้สามแนวทาง คือ 1) ความเห็นผิด 2) ความเห็นถูก และได้แสดงคุณโทษของผู้ที่มีความเชื่อเช่นนั้น เมื่อพิจารณาผลที่เกิดจากการกระทำของผู้ที่มีปฏิริทั้งสองประการนี้ เป็นฐานก็จะเกิดความเข้าใจในรูปแบบการจัดการความขัดแย้งในอปินณกธรรมอันเป็นแนวทางที่ 3) เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง; รูปแบบการจัดการ; อปินณกสูตร

Abstract

Cultural diversity contributes to the collision of faith and a source of conflict. In Buddhist is to define the problem clearly and to understand the real cause of the problem will lead to fix it properly as it adheres to the analytical thinking. This article, the authors propose a Model of conflict management on the concept of Apanṇaka Sūtra. The proposed pattern of conflict management in three ways: 1) Wrong View; 2) Right View and have shown The Value - The penalty for those who believe. Considering the consequences of the actions of a viewpoint both of these bases will understand the concept of conflict

*ได้รับบทความ: 21 สิงหาคม 2561; แก้ไขบทความ: 6 ธันวาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562

Received: August 21, 2018; Revised: December 6, 2019; Accepted: December 26, 2019

management in Apanṇaka - paṭipadā (sure course) that the third way is called the middle way.

Keywords: Conflict; A Model of Management; Apanṇaka Sūtra

1. บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม เมื่อมีการปะทะกันทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบเดิมค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเดิมทีเดียวสังคมไทยนั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และค่านิยมวัฒนธรรม ประเพณี ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เมื่อก้าวเช่นนี้จะว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธก็คงจะไม่ผิด สังคมพุทธเป็นสังคมที่มีรูปแบบอย่างหนึ่งคือ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญในหลักของความเมตตา เพราะตลอดระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และได้ทรงนำความรู้ที่แท้จริงนั้นมาสอน เพื่อช่วยเหลือให้เหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ หลักคำสอนของพระพุทธองค์ยังช่วยให้ผู้คนจำนวนมากสามารถพัฒนาตนจากระดับปุถุชน จนถึงระดับอริยบุคคลได้ถึงขั้นสูงสุดพบสุขอันไพบูรณ์อย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์และสัตว์ทั้งหลายต่างก็ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกันทั้งสิ้น คือ เกิด แก่ เจ็บ และตาย ในที่สุดทุกชีวิตล้วนตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกันหมด เมื่อตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกันเช่นนี้ มนุษย์ก็ควรที่จะเมตตาต่อกัน ไม่ขัดแย้งกัน ไม่ทะเลาะกัน ไม่วิวาทกัน เพราะผลที่เกิดจากความขัดแย้งนั้น ส่วนใหญ่มักจะเป็นในแง่ลบ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าความขัดแย้งจะเป็นแง่ลบเสมอไปปัญหาความขัดแย้งจะหมดไปก็ต่อเมื่อมีรูปแบบหรือ

มีหลักที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายนั้นลงรอยกันได้ มีความเห็นเป็นที่ยอมรับร่วมกันความขัดแย้งที่เป็นปัญหาดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้นได้

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การกำหนดปัญหาที่ชัดเจนและการเข้าใจสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงจะนำไปสู่การแก้ไขได้อย่างถูกต้องตรงจุด ซึ่งวิธีการคิดแบบนี้ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าโยนิโสมนสิการ กล่าวคือ การคิดพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบเพื่อให้เข้าถึงความจริงจากการหาเหตุผลไปโดยลำดับจนถึงสาเหตุจริงๆ แยกแยะโดยละเอียดให้เห็นถึงองค์ประกอบจนกระทั่งเห็นตัวสถานะจริงๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัยของสิ่งนั้นๆ วิธีคิดแบบนี้ในทางพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบอริยสัจ (Phra Thammavidok (P.A. Payutto), 1999 : 52-55) เป็นวิธีคิดแบบแก้ปัญหาซึ่งจะทำให้เข้าถึงสาเหตุของปัญหาได้อย่างแจ่มชัด แบ่งวิธีคิดออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. เป็นวิธีคิดตามเหตุและผล คือ วิธีคิดที่สืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วแก้ไขปัญหาด้านเหตุ

2. เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงประเด็น คือ วิธีคิดแก้ปัญหาได้ตรงจุดตรงประเด็น ไม่ไขว่ไขว้ออกนอกประเด็น หรือนำเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเด็นมาใช้ในการแก้ปัญหา และไม่นำสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องในประเด็นเข้ามาวุ่นวาย

สิ่งสำคัญประการหนึ่งผู้เขียนเห็นว่าปัญหาที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องพิจารณาเรื่องคุณค่าและความเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อตนเอง หรือเป็นคุณหรือโทษต่อสังคม ทั้งนี้จะต้องใช้วิธีคิดพิจารณาตามโยนิโสมนสิการอย่างแท้จริง ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย มิใช่เพิ่งจะมีในสมัยปัจจุบัน ถ้ามองย้อนกลับไปแล้วจะเห็นว่าความขัดแย้งนั้นได้เริ่มมีมาตั้งแต่อดีตและปัจจุบันความขัดแย้งของสังคมไทยนั้นเกิดขึ้นในทุกมิติ ทุกด้านของสังคม ซึ่งสาเหตุหลักมาจากความขัดแย้งในความคิดด้านการเมืองความไม่เสมอภาคทางสังคม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความอยู่ดีมีสุขของสังคม และความหละหลวมมาตรฐานในการบังคับใช้กฎหมายภายในสังคม จนก่อให้เกิดความเคลือบแคลงและมีการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคของคนในสังคม รวมทั้งการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองที่มีลักษณะของคู่ขัดแย้ง เป็นเหตุให้สังคมขาดคนกลางในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความขัดแย้งดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียต่อประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หากสภาพของสังคมยังคงอยู่ในสภาพเช่นนี้ประเทศชาติย่อมเกิดความสูญเสียอีกนับไม่ถ้วน (Ganyanuch, 2016 : 227-249)

อย่างไรก็ตามหากมองความขัดแย้งในอดีตเราก็มักจะใช้เป็นอุทาหรณ์ เพราะปัญหาความขัดแย้งนั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อทุกภาคส่วน และเมื่อกล่าวถึงสาเหตุแห่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน เช่น ความขัดแย้ง

ทางการเมืองไทย ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทำให้ประเทศชาติขาดความมั่นคงและสูญเสียโอกาสในการแข่งขัน ปัจจัยสำคัญดังกล่าวข้างต้นถือเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่คนไทยจะต้องเน้นเรื่องของความเมตตาเป็นสำคัญหันหน้าเข้าหากันเพื่อเปลี่ยนวิกฤตครั้งนี้ให้เป็นโอกาสที่จะสร้างความสงบสุขและสร้างความเชื่อมั่นของคนในชาติและนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีต่อชาติบ้านเมืองให้กลับคืนมา ประการสำคัญ ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นกับคนในชาติขณะนี้มาจากความแตกต่างทางความคิดซึ่งล้วนแต่มีเจตนาดีต่อชาติบ้านเมืองด้วยกันทั้งสิ้น จึงจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องยุติความขัดแย้งและสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นกับคนในชาติโดยเร็วที่สุด ทางแก้ไขที่ถูกต้องควรจะต้องเกิดจากความเมตตาเป็นเบื้องต้นก่อน ที่จะนำไปสู่แนวทางการแก้ไข ซึ่งถ้าหากปล่อยไว้ปัญหาความขัดแย้งจากจุดเล็กๆ ก็อาจจะทำให้เกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งขนาดใหญ่แผ่ขยายเป็นวงกว้างและยากต่อการแก้ไข บทความเรื่องรูปแบบการจัดการความขัดแย้งในอปถกสูตร ถือว่าเป็นรูปแบบหรือหลักวิธีการหนึ่งตามแนวทางหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและนำสังคมไทยออกจากภาวะความขัดแย้งสู่สันติสุขได้

2. ความขัดแย้ง บ่อเกิดในสังคมไทย

เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับบุคคลหรืออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือสังคม ย่อมที่

จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดการปะทะกันและมีพฤติกรรมในแง่ต่างๆ ซึ่งการแสดงออกในลักษณะนี้บ่งถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์สังคมและเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมในท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้งเกิดขึ้น โดยธรรมชาติของความขัดแย้งนั้นมิได้เกิดจากสาเหตุภายนอกเพียงอย่างเดียวหากเป็นสาเหตุภายในที่สำคัญประการหนึ่ง มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เพราะฉะนั้นความขัดแย้งอันเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์จึงมาควบคู่กันด้วยมนุษย์โดยธรรมชาติมีความต้องการความปรารถนา มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ความขัดแย้งโดยส่วนใหญ่ในสังคมมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ และมีทัศนคติที่ไม่ตรงกันจึงเกิดพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันในลักษณะต่างๆ ดังที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของความขัดแย้ง

1. ความหมายของความขัดแย้ง คำว่า “ขัดแย้ง” แยกศัพท์คำออกเป็นสองคำ คือ คำว่า “ขัด” เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขึ้นไว้ แย้งกัน ไม่ลงรอยกัน และคำว่า “แย้ง” เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานไว้

นอกจากความหมายข้างต้นนี้ มีผู้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้มากมาย แต่ผู้เขียนไม่ขอนำมากล่าวเพียงบางท่านเท่านั้น เช่น พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร) ได้สรุปความหมายของความขัดแย้งในงานวิจัยของท่านออกเป็น 2 ความหมายหลัก ดังนี้

1.1 ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดใน

เชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคมทั้งในแง่ของทัศนคติ และพฤติกรรมในบางคราวเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว ก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์

1.2 ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสียและบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตัวเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปลักษณะของความขัดแย้งออกมาในมิติของ “ความรุนแรง” ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน (Phramaha Hunsas Dhammahaso (Nithibunyakorn), 2004 : 33-34)

สรุปความว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การกระทำที่ไม่ลงรอย ขัดขึ้น หรือต่อต้านกัน นอกจากนี้อาจหมายถึง สภาพการณ์ที่ทำให้บุคคลทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถจะตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจหรือเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายได้ หากปล่อยไว้ไม่หาทางทำความเข้าใจก็อาจจะก่อให้เกิดความแตกแยก เกิดความอิจฉา ริษยา มีผลกระทบไปจนถึงความเสื่อมโทรมของบุคคลและสถานะตลอดทั้งสถาบันอีกด้วย ซึ่งหมายถึงความขัดแย้งในความหมายในแง่ลบ แต่ถ้าเป็นความหมายของความขัดแย้งในบวกก็将会เกิดผลดีในเชิงสร้างสรรค์

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความขัดแย้งนั้นเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เลยทีเดียว เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นสังคมในระดับต่างๆ จากความขัดแย้งซึ่งเกิดจากภายในก็กลายเป็นความขัดแย้งภายนอกและมีความสลับ

ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

2. ความขัดแย้งมีลักษณะอย่างไร ความขัดแย้งมักจะสะท้อนออกมาในลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งเกิดจากสาเหตุภายในก่อนจึงสะท้อนออกมาภายนอก เช่น ความขัดแย้งในลักษณะของความบาดหมาง กล่าวคือเป็นสาเหตุภายในเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตหรือจิตเกิด ความแปลกแยกภายในทำให้เกิดอารมณ์ต่างๆ ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ

ความขัดแย้งในลักษณะของการทะเลาะหรือวิวาท คือเป็นลักษณะพฤติกรรมแสดงออกทางวาจา เช่น การดูหมิ่น เหยียดหยาม ส่อเสียดทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหายและอาจรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกาย

ความขัดแย้งในลักษณะของการมุ่งร้าย คือการแสดงพฤติกรรมอันเป็นสาเหตุมาจากการก่อตัวของความขัดแย้งในลักษณะของความบาดหมางการทะเลาะหรือวิวาท สะท้อนออกมาในรูปแบบของความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้น ทำให้เกิดการทำร้ายกันในลักษณะหรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง (Phramaha Hunsu Dhammhaso (Nithibunyakorn), 2004 : 43-46)

ลักษณะของความขัดแย้งในทางพระพุทธศาสนาอาจจะสรุปแล้วมี 3 ลักษณะ คือ อย่างแรก ลักษณะความขัดแย้งทางกายซึ่งสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ อย่างที่สอง ลักษณะความขัดแย้งทางวาจาซึ่งสะท้อนออกมาเป็นคำพูดต่างๆ และอย่างที่สามคือลักษณะความขัดแย้งทางใจ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความขัดแย้งทางใจนั้นให้ผลที่รุนแรงมากที่สุด เพราะว่า

ในทางพระพุทธศาสนาถือการกระทำของปัจเจกบุคคลย่อมมีใจเป็นใหญ่หรือถือเอาตัวเจตนาเป็นหลักสำคัญ

3. สาเหตุของความขัดแย้ง เมื่อกล่าวถึงสาเหตุแห่งความขัดแย้งมีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงบ่อเกิดของความขัดแย้งไว้หลายประการ ผู้เขียนเห็นด้วยกับทัศนะที่กล่าวว่า “ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ปัญหาว่าขัดแย้งอย่างไร จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด” (Phra Thammavidok (P.A. Payutto), 2003 : 3-4) แต่เมื่อกล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้งโดยทั่วไปสามารถแยกแยะออกเป็นสาเหตุใหญ่ๆ ได้ ดังนี้

3.1 ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์หรือความไม่ลงรอยกันในเรื่องเศรษฐกิจ

3.2 ความขัดแย้งในแง่ของสถานะทางสังคมหรือความเหลื่อมล้ำกันทางสังคม

3.3 ความขัดแย้งในเรื่องของอำนาจว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

3.4 ความขัดแย้งในเรื่องของค่านิยม

3.5 ข้อมูลข่าวสารหรือการสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพ (Phramaha Hunsu Dhammhaso (Nithibunyakorn), 2004 : 24)

ข้อความข้างต้นเป็นการมองความขัดแย้งในหลายๆ ด้าน ถ้ามองในแง่ของนักสังคมวิทยาก็จะมองว่าสังคมมักจะขัดแย้งกันหรือไม่ลงรอยกันในเรื่องผลประโยชน์ใครได้มากได้น้อยการแก่งแย่งกันในทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำกันในสังคม ถ้ามองในแง่ของการเมืองการปกครองก็จะขัดแย้งกันในเรื่องของอำนาจและความขัดแย้งเชิงนโยบาย ความขัดแย้งดังกล่าวมานี้จะแสดงออก

มาในลักษณะของพฤติกรรมต่าง ส่งผลกระทบในแง่บวกหรือลบก็ได้ และก่อให้เกิดความรุนแรงหรือไม่ก็ได้

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าความขัดแย้งโดยแท้จริงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีบ่อเกิดจากภายในคือกิเลสกรรมเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก่อนแล้วค่อยสะท้อนออกมาเป็นลักษณะพฤติกรรมภายนอก และที่สำคัญมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล พระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่สามารถฝึกฝนอบรมตนได้ ดังนั้นการที่จะเข้าถึงสาเหตุของตัวปัญหาที่แท้จริงจึงต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบและกว้างไกล สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือจะขัดแย้งอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดผลที่สะท้อนออกมาในทางสร้างสรรค์ซึ่งไม่ใช่ความรุนแรง

3. รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในอปัณณกสูตร

อปัณณกสูตร หมายถึง พระสูตรที่ว่าด้วยการปฏิบัติไม่ผิด (Tipitaka 13/92/95) ที่มีความยาวขนาดกลางเมื่อเปรียบเทียบกับพระสูตรนิกายอื่นๆ อปัณณกสูตรปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระไตรปิฎก เล่มที่ 13 ซึ่งคำว่า “อปัณณก” ในบาลีมีความหมายว่า “ไม่ผิด” บางแห่งเรียกว่า “อปัณณกปฏิปทา” หมายถึงข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด ทางดำเนินที่ไม่ผิด (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2011 : 499) หรือเรียกว่า “อปัณณกธรรม” หมายถึงหลักการที่ไม่ผิดพลาดแน่นอน (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009 : 652) ส่วนคำ

ว่า “สูตร” มีความหมาย 6 อย่าง ดังนี้

1. เพราะบังถึงประโยชน์ คือ ชี้ให้เห็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น
 2. เพราะมีอรรถที่ตรัสไว้ดีแล้ว คือ ตรัสตามอุปนิสัย หรืออรรถาธิบายของเวไนยสัตว์
 3. เพราะผลิตประโยชน์ คือก่อให้เกิดผลดุจข้าวกล้าที่เจริญเติบโตแล้วผลิรวงข้าวต่อไปได้
 4. เพราะหลังประโยชน์คือทำให้ประโยชน์หลังไหลออกมาดุจแม่น้ำคอนหลังน้ำนํ้าออกมา
 5. เพราะป้องกันด้วยดี คือรักษาประโยชน์ทั้งหลายไว้ได้ด้วยดี
 6. เพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย คือใช้เป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของวิญญูชนดุจเส้นบรรทัดของนายช่างไม้ (Faculty Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2008 : 15)
- จากนิยามดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพระสูตรนี้ชี้ให้เห็นถึงหลักประโยชน์ของสังคมหากยึดเป็นหลักการในทางปฏิบัติในการจัดการความขัดแย้งหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหากใช้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติภายในจิตใจซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ถือว่าเป็นปัญหาหนึ่งอันเกิดจากสาเหตุภายในหรือเรียกว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ใจ (Bhikkhu P.A. Payutto, 2013 : 14) เป็นสำคัญ ซึ่งมีสาเหตุภายนอกนั้นเป็นรองและนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรง มากกว่าการสร้างสันติภาพ อย่างไรก็ตามหลายฝ่ายพยายามระดมแนวความคิดทฤษฎีมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ความสุขโดยรวม เช่น รูปแบบของการสมานฉันท์ รูปแบบการปรองดอง เป็นต้น แต่ก็ไม่สามารถที่จะขจัดปัญหาหรือหาทางออกได้อย่างยั่งยืน แนวทางแก้ปัญหาที่

ถูกต้องและจะนำไปสู่ความสงบสุขของสังคมได้ ก็คงจะมีแต่การนำเอาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรง ตรัสรู้มา 2600 ปี มาแล้ว ซึ่งพระพุทธองค์ทรง เมตตาสั่งสอนสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากห้วงแห่ง ความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง ผู้เขียนจึงได้เสนอ บทความโดยนำเอารูปแบบการจัดการความขัดแย้ง ใน “อปัณณกสูตร” มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นรูปแบบ วิธีในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่พระพุทธองค์ ทรงแสดงแก่ชาวบ้านศาลา สิ่งสำคัญปัญหาคความ ขัดแย้งจะต้องหาสาเหตุให้ได้เสียก่อนจึงจะแก้ไขได้ ถูกจุดเช่นเดียวกับหมอรักษาคนไข้ ถ้าหาสาเหตุ ของโรคไม่เจอก็ไม่สามารถที่จะรักษาให้หายขาดได้ จากรูปแบบการจัดการความขัดแย้งในอปัณณก สูตรก็จะต้องวิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้ง เช่นเดียวกับการหาสาเหตุของโรค ในบทความนี้ จึงได้วิเคราะห์ปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทย ในบางแง่มุม จากการศึกษารูปแบบการจัดการ ความขัดแย้งในอปัณณกสูตร ว่าจะใช้รูปแบบหรือ ยานานใด และมีวิธีใช้อย่างไร

สาเหตุแห่งความขัดแย้งที่แท้จริงนั้นมีบ่อ เกิดมาจากใจที่ปรุงแต่งให้เกิดทิฐิในบุคคลแห่งที่ว่าเป็นหรือไม่เป็นในแง่ที่สร้างสรรค์นั่นเอง การที่ บุคคลปล่อยให้ความต้องการหรือความอยากได้ผล ประโยชน์ในทางวัตถุขยายตัวเพิ่มขึ้นมาโดยไม่ ควบคุม เขาก็จะมองเห็นเพื่อนมนุษย์เป็นปฏิปักษ์ (Bhikkhu P.A. Payutto, 2013 : 15) กล่าวอีกนัย หนึ่งคือเกิดจากความเห็นหรือทัศนะของแต่ละ บุคคล ซึ่งเป็นความเห็นที่ตรงกันข้ามกับอีกฝ่าย จึงเกิดความเคลือบแคลง ความสงสัย จนแสดงออก มาเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกัน สังคมไทยยังมีความ

เห็นที่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย มีการทะเลาะกันโจมตีกัน ใน แ่งต่างๆ มีการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมสองมาตรฐาน ปัญหาคอร์รัปชั่น แ่งแย่งผลประโยชน์ไม่สนใจ ปากท้องของประชาชน สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำมาก เมื่อเกิดปัญหาคความขัดแย้งก็หาทางออกโดยการ ใช้ ความรุนแรง

ในอปัณณกสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัส ถามชาวหมู่บ้านศาลาถึงหลักแห่งความยึดถือหรือ ความเชื่อ ว่ามีหลักในการยึดถือหรือมีหลักความ เชื่ออยู่บ้างไหม ชาวบ้านศาลาได้ทูลตอบว่าไม่มี หลักใดในการยึดถือ ซึ่งก็แสดงว่าต่างคนเชื่อ อย่งไรก็ปฏิบัติอย่งนั้น สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ยึดถือ ในหลักปฏิบัติใดๆหรือหลักคำสอนใดๆ พระองค์ จะตรัสธรรมเป็นกลางๆ เป็นการเสนอความจริงให้ ชาวบ้านเขาได้คิด ด้วยความปรารถนาดีเพื่อ ประโยชน์แก่ตัวเอง โดยไม่ต้องคำนึงว่าหลักธรรมนั้น เป็นของผู้ใด โดยให้เขาเป็นตัวของเขาเอง ไม่มีการ ชักจูงให้เขาเชื่อ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009 : 652) ธรรมที่เป็นกลางๆ นั้น เรียกว่า “อปัณณกธรรม” หมายถึงธรรมที่ไม่ผิด ไม่เป็นสองแง่ เป็นเอกภาพ ดังที่พระพุทธองค์ทรง ตรัสไว้ว่า

“พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เมื่อท่าน ทั้งหลายยังไม่ได้ศาคดาที่ขอบใจ พึงสมาทาน อปัณณกธรรมนี้แล้วประพฤติตามเถิดเพราะว่า อปัณณกธรรมที่ท่านทั้งหลายสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ ท่านทั้งหลายตลอดกาลนาน” (Tipitaka 13/93/97)

โดยสรุป ความขัดแย้งในอปัณณกสูตรเป็น ความขัดแย้งทางความคิดหรือความเห็นที่เรียกว่า

ทิวฏฐิเป็นความขัดแย้งระหว่างมิจฉาทิวฏฐิคือความเห็นผิดกับสัมมทิวฏฐิ คือความเห็นถูกต้อง พระพุทธองค์ทรงได้ยกเรื่องของบุคคลสองกลุ่มซึ่งมีความ

เห็นหรือทิวฏฐิขัดแย้งกัน มีความเชื่อและคำพูดที่แสดงความคิดเห็นแตกต่างกันและมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายไม่ลงรอยกัน สามารถแสดงตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การจำแนกทิวฏฐิในอปนิสสสูตร

มิจฉาทิวฏฐิ	สัมมทิวฏฐิ
1. ทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล	1. ทานที่บุคคลให้แล้ว มีผล
2. การบวงสรวงที่บุคคลทำแล้วไม่มีผล	2. การบวงสรวงที่บุคคลทำแล้วมีผล
3. การบูชาที่บุคคลบูชาแล้วไม่มีผล	3. การบูชาที่บุคคลบูชาแล้วมีผล
4. ผลกรรมของสัตว์ที่ทำดีทำชั่วไม่มี	4. ผลกรรมของสัตว์ที่ทำดีทำชั่วมีอยู่
5. โลกนี้ไม่มี	5. โลกนี้มีอยู่
6. โลกหน้าไม่มี	6. โลกหน้ามีอยู่
7. มารดาไม่มี	7. มารดามีอยู่
8. บิดาไม่มี	8. บิดามีอยู่
9. สัตว์ผู้เกิดมาแบบผุดขึ้นไม่มี	9. สัตว์ผู้เกิดมาแบบผุดขึ้นมีอยู่
10. ผู้ปฏิบัติตรง ผู้รู้แจ้งโลกด้วยปัญญาแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ ไม่มี	10. ผู้ปฏิบัติตรง ผู้รู้แจ้งโลกด้วยปัญญาแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ มีอยู่

จากตารางแสดงความขัดแย้งในอปนิสสสูตรสามารถสรุปเป็นความขัดแย้งได้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มแรกเรียกว่ากลุ่มมิจฉาทิวฏฐิ มีความเห็นที่ไม่เป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์ และกลุ่มที่สองเรียกว่ากลุ่มสัมมทิวฏฐิ เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดในแง่ที่สร้างสรรค์ กล่าวอีกนัยหนึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีปัญหาเรียกว่าเป็นความขัดแย้งที่ไม่ลงรอยกันในระดับของทิวฏฐิ ความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านฝ่ายหนึ่งในเรื่องเดียวกัน จึงเรียกได้ว่าเป็นความขัดแย้งในเชิงลบและเชิงบวก เรียกว่าพวก “นัตถิกทิวฏฐิ” คือมีทัศนะว่าไม่มี เช่น ว่าผลบุญผลบาปไม่มี บิดามารดาไม่มี ความดีความชั่วไม่มี จัดเป็นมิจฉาทิวฏฐิ

คือความเห็นผิดที่ร้ายแรงอย่างหนึ่ง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2011 : 157) เมื่อบุคคลมีทัศนะคติที่เป็นมิจฉาทิวฏฐิเป็นพื้นฐานอย่างนี้แล้วย่อมเป็นบ่อเกิดหรือเป็นการสะสมอกุศลมูลคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มีกายทุจริต วาจาทุจริต ใจทุจริต จักประพฤติดู้อย่างนั้น เพราะมีความเห็นที่ผิด จึงแสดงออกทางพฤติกรรมในเชิงลบด้วยเนื่องจากมีความเห็นในเชิงลบอันเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งซึ่งมีมูลเหตุจากภายในจนต้องแสดงออกเป็นพฤติกรรมเชิงลบ

สังคมไทยเมื่อมีบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีแนวคิดทัศนะคติข้างต้นเกิดขึ้นก็จะทำให้เกิดความ

ขัดแย้งในลักษณะตามที่แผนภูมิได้แสดง เมื่อมีมิจฉาทิฏฐิเป็นฐานเกิดขึ้นจึงเกิดภาวะขัดแย้งภายใน และเมื่อภาวะความขัดแย้งถูกบ่มเพาะขึ้นเรื่อยๆ ก็เป็นความขัดแย้งภายในรุนแรงมากขึ้นจนก่อให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะการกระทำในเชิงลบ มีกายทุจริตไม่ซึ่งขัดแย้งกับการประกอบอาชีพสุจริต ทำงานหวังแต่ผลประโยชน์ของตัวเองไม่สนใจส่วนรวม จึงเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งต่างๆ เช่น คอรัปชั่น แสวงหาผลประโยชน์ แก่งแย่งแข่งขัน มีวาจาที่ทุจริต เช่น การทะเลาะกัน การวิวาทกัน พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดข่มคนอื่น พูดให้ร้ายคนอื่น เป็นต้น จนในที่สุดเกิดการปะทะกันทำให้เกิดการบาดเจ็บรุนแรงมากก็ถึงขั้นล้มตาย เหล่านี้เกิดจากสาเหตุแห่งความขัดแย้งที่เกิดจากมิจฉาทิฏฐิ ซึ่งโดยทั่วไปเราอาจจะคิดว่าความขัดแย้งอันเกิดจากทิฏฐินั้นไม่น่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงถึงขั้นสูญเสียชีวิต แต่ถ้าเป็นทิฏฐิที่เรียกว่ามิจฉาทิฏฐิแล้ว ถ้าปล่อยไว้นานเข้าก็จะเป็นภาวะที่ขัดแย้งจนส่งผลกระทบรุนแรงและกว้างขวางได้ จากสาเหตุแห่งความขัดแย้งดังกล่าวมานี้ สามารถแสดงถึงความขัดแย้งในอีกรูปแบบหนึ่ง มีอเกิดจากมิจฉาทิฏฐิ และแสดงในลักษณะอนุโลมส่วนสัมมาทิฏฐิจะเห็นได้ว่าการมีทัศนคติในเชิงบวกแสดงในลักษณะปฏิโลม แต่ก็ถือว่าเป็นความขัดแย้งได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะเป็นทัศนคติในแง่ที่ตรงข้ามกันกับเชิงลบ เรียกว่า “สัมมาทิฏฐิ” หมายถึง เห็นชอบตามครรลองคลองธรรมว่าการกระทำนั้นมีผล เช่น ทำดีนั้นมีผลดี ทำชั่วนั้นมีผลชั่ว มีความเห็นหรือทัศนคติที่ถูกต้อง

ในอปฺปนกสูตรยังได้กล่าวถึงบุคคล 4 ประเภท (Tipitaka 13/105/112) คือ

1. บุคคลที่เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน พยายามในการทำตนให้เดือดร้อน
2. บุคคลที่เป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน พยายามในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
3. บุคคลที่เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อนและพยายามในการทำตนให้เดือดร้อน ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนและพยายามในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
4. บุคคลที่ไม่เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน และไม่พยายามในการทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนและไม่พยายามในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในอปฺปนกสูตรที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงบุคคล 4 ประเภท ซึ่งบุคคลประเภทที่หนึ่ง บุคคลประเภทที่สองและบุคคลประเภทที่สามย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ ยกตัวอย่างในเรื่องความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์หรือความไม่ลงรอยกันในเรื่องเศรษฐกิจ บุคคลประเภทที่หนึ่งและที่สองและที่สามจะมีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้วทั้งในระดับความเห็นและการปฏิบัติ เพราะมุ่งแต่จะกอบโกยผลประโยชน์โดยมิได้พิจารณาอย่างละเอียดและกว้างไกล สิ่งสำคัญมิได้มองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยใช้นุษย์ตลอดทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นเพียงเครื่องมืออันจะนำไปสู่สิ่งที่ตนเองพอใจ โดยมิได้คำนึงถึงผลที่จะตามมาคือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนบุคคลประเภทที่สี่เป็นผู้ที่จะทำให้สังคมนั้นมีสันติสุข เพราะเป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าของชีวิตในเรื่องของ

ผลประโยชน์เขาจะคำนึงถึงคนอื่นเสมอ หรือถ้าในเรื่องประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดก็ตามเขาก็จะมีความสุจริต ไม่เป็นผู้ทะเลาะกันโจมตีใครในแง่ต่างๆ ไม่เป็นผู้ที่ใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมสองมาตรฐาน หรือไม่เป็นผู้ที่คอร์รัปชัน ไม่แก่งแย่งผลประโยชน์สนใจปากท้องของประชาชน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งก็หาทางออกโดยการใช้ความเมตตาเสมอ

สังคมไทยนั้นถึงแม้มีความเหลื่อมล้ำกันในหลายๆ ด้าน ทำให้เกิดการแบ่งเส้นแบ่งเขต การทำความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกันหรือเรียกว่ามีความเห็นถูกต้องตามครรลองครองธรรมนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะช่วยขจัดภาวะความขัดแย้งนั้นได้ ซึ่งในอปถมสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดง ก็เป็นหลักการหนึ่งซึ่งจะเป็นวิธีที่จะนำไปสู่ภาวะที่ไม่ขัดแย้งกันในระดับของทิวทัศน์ หรือในระดับความเห็นทัศนะคติ อันจะนำไปสู่รูปแบบแห่งการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพราะทุกคนมีสัมมาทิฐิ เมื่อทุกคนมีความเห็นที่ถูกต้องตรงกันก็ย่อมจะเห็นปัญหาอย่างเดียวกัน และเมื่อทราบสาเหตุดังกล่าวแล้วจากความขัดแย้งในลักษณะเชิงลบก็จะกลายเป็นความร่วมมือในการขจัดปัญหา

4. สรุป

เมื่อพิจารณารูปแบบการจัดการความขัดแย้งในอปถมสูตร จะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดสำหรับยึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ตัวอย่างในเรื่องของการปฏิบัติ เช่น บุคคลที่เชื่อว่าการกระทำนั้นไม่มีผลกับบุคคลที่เชื่อว่าการกระทำย่อมมีผลเสมอ พระพุทธองค์ทรงจำแนก

แนวทางแห่งการปฏิบัติออกเป็นสองแนวทาง หรือจำแนกความเชื่อบุคคลออกเป็นสองกลุ่ม และแสดงผลของการปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อเช่นนั้นตลอดทั้งแสดงคุณหรือโทษแห่งการปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อของบุคคลสองกลุ่ม ซึ่งถ้าพิจารณาจะเห็นได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นรูปแบบหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมสองแนวทางก่อนจากนั้นพระพุทธองค์ทรงสอนหลักเอกภาพทางความเชื่อเรียกว่า อปถมกถธรรม หลักธรรมที่บุคคลปฏิบัติแล้วไม่ผิดซึ่งเป็นทางเลือกใหม่และเป็นหลักการเดียวกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา ในอปถมกถธรรม พระพุทธองค์ทรงสอนให้ผู้ฟังได้รู้จักใช้ความคิดหรือใช้โยนิโสมนสิการ รู้จักใช้ปัญญา พิจารณาเหตุผลแยกแยะตรวจสอบด้วยตนเองโดยละเอียด แทนที่จะสนับสนุนให้เลือกทางใดทางหนึ่ง หลักการปฏิบัติในอปถมกถสูตรจึงเป็นหลักการเดียวกันกับหลักปฏิบัติใน เกสสปุตติยสูตรหรือที่เรียกว่าหลักการปฏิบัติในกาลามสูตรที่ทรงแสดงวิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัยหรือในหลักของความเชื่อ เช่นเดียวกับการปฏิบัติในหลักมัชฌิมาปฏิปทา อีกนัยหนึ่งนอกจากรูปแบบการปฏิบัติทั้งสองแนวทางดังกล่าวแล้ว สิ่งสำคัญว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมได้นั้นในอปถมกถสูตรยังให้พิจารณาจากการกระทำของบุคคลว่า บุคคลที่ไม่เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อนและไม่พยายามในการทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนและไม่พยายามในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน จะเป็นผู้สร้างสันติอันจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมได้

เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณารูปแบบการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยตามนัยอปถมก

สูตรจึงต้องกำหนดปัญหาให้ชัดเจนถึงสาเหตุหรือ
บ่อเกิด ตลอดทั้งพิจารณาผลของการกระทำอันเกิด

จากความเชื่อนั้นๆ ถ้ากำหนดปัญหาไม่ชัดเจนยากที่
จะแก้ปัญหาคือความขัดแย้งในสังคมได้ดังเช่นทุกวันนี้

References

- Bhikkhu (P.A. Payutto). (2013). *Pace through Freedom and Happiness*. Edition 4. Bangkok : Pimsuay Co., Ltd.
- Faculty Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2008). *Suttanta Pitaka*. Bangkok : Mahachulalongravidyalaya University.
- Ganyanuch, S. (2016). The Monk Role Development for Resolving the Conflicts in Thai Socia. *Dhammathas Academic Journal*, 16(1), 227-249.
- Mahachulalongravidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka*. Version of Mahachulalongravidyalaya. Bangkok : Mahachulalongravidyalaya Press.
- Phramaha Hunsu Dhammaso (Nithibunyakorn). (2004). A Pattern of Conflict Management by Buddhist Peaceful Means: A Critical Study of Mae Ta Chang Watershed Chiang Mai. *Thesis Degree of Doctor of Philosophy*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). *Dictionary of Buddhist Terms*. Edition 35. Bangkok : Sahadhammik.
- _____. (2009). *Buddhadhamma*. Edition 11. Bangkok : Mahachulalongravidyalaya University Press.
- Phra Thammpidok (P.A. Payutto). (1999). *Thinking method according to Buddhadhamma*. Bangkok : siam.
- _____. (2003). *Conflict Conclusion*. Bangkok : Siam.

